

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Полтавський державний аграрний університет

Кафедра обліку і оподаткування

**«БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІЗ
В УМОВАХ ІНСТИТУЦІЙНИХ ЗМІН»**

**Збірник наукових праць VIII Всеукраїнської науково-
практичної конференції**

ПОЛТАВА 2025

Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін:
Збірник наукових праць VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції
(30 жовтня 2025 р., м. Полтава) / Полтавський державний аграрний університет.
Полтава: ПДАУ, 2025. Т. 2. 921 с.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ:

Голова організаційного комітету: КАНЦЕДАЛ НАТАЛІЯ – к.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку і оподаткування Полтавського державного аграрного університету

Секретар організаційного комітету: ЛЕГА ОЛЬГА – к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування Полтавського державного аграрного університету

Члени організаційного комітету:

ГНАТИШИН ЛЮДМИЛА – д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку та оподаткування Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Львів

ДУБІНІНА МАРИНА – д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування Миколаївського національного аграрного університету

ЗОРЯ ОЛЕКСІЙ - д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавського державного аграрного університету

КОБЄЛЄВА ТЕТЯНА – д.е.н., професор, професор кафедри економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

ЛПЄСЬКИЙ РОМАН - к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування Полтавського державного аграрного університету

ПЕРЕРВА ПЕТРО - д.е.н., професор, професор кафедри економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

ЄРШОВА НАТАЛІЯ – д.е.н., професор, професор кафедри обліку і фінансів Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

СЛАВКОВА ОЛЕНА - д.е.н., професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування Сумського національного аграрного університету

СУК ПЕТРО - д.е.н., професор, професор кафедри обліку і оподаткування Відокремленого підрозділу Національного університету біоресурсів і природокористування України «Ніжинський агротехнічний інститут»

БЕЗКРОВНИЙ ОЛЕКСАНДР – декан факультету обліку та фінансів, к.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавського державного аграрного університету

ГУБАРИК ОЛЬГА - к.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою, Дніпровського державного аграрно-економічного університету

ПРИЙДАК ТЕТЯНА – к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування Полтавського державного аграрного університету

ПРОКОПИШИН ОКСАНА – к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування Львівського національного університету природокористування

ЯЛОВЕГА ЛЮДМИЛА – к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування Полтавського державного аграрного університету

© Автори, 2025

© Кафедра обліку і оподаткування, 2025

© Полтавський державний аграрний університет, 2025

ШАБАТЬКО АННА, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ТЮТЮННИК СВІТЛАНА**, к.е.н., доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасний світ характеризується високим рівнем глобалізації та взаємопов'язаності економік різних країн. У таких умовах зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) стає ключовим чинником розвитку підприємств і держави в цілому. Підприємства активно виходять на міжнародні ринки для розширення діяльності, залучення іноземних інвестицій та підвищення конкурентоспроможності. Актуальність дослідження ЗЕД обумовлена необхідністю розуміння економічних процесів у глобальному середовищі та особливостей обліку операцій, пов'язаних з експортом, імпортом, інвестиційною діяльністю та іншими формами міжнародного співробітництва.

В умовах глобалізації бухгалтерський облік набуває особливого значення, забезпечуючи підприємства точними, своєчасними та об'єктивними даними про фінансовий стан, ефективність використання ресурсів та результати діяльності на зовнішньому ринку. Якісний облік ЗЕД дозволяє своєчасно реагувати на зміни валютних курсів, податкове законодавство, митні вимоги та умови контрактів, що є важливим для прийняття управлінських рішень.

В Україні ЗЕД регулюється законодавством, зокрема Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність», нормативними актами Міністерства економіки та іншими документами, що визначають правові основи, умови здійснення та державний контроль за міжнародною діяльністю підприємств [2].

Сутність ЗЕД полягає не лише в обміні товарами та послугами, а й у комплексі економічних, фінансових, правових і організаційних процесів, що вимагають ретельного планування та контролю. Кожна операція пов'язана з документальним оформленням, валютним регулюванням, митними процедурами та податковим обліком.

Основними видами зовнішньоекономічної діяльності є експорт, імпорт, інвестиційна та спільна підприємницька діяльність. Кожен із цих напрямів має своє значення для розвитку підприємства та економіки в цілому. Узагальнену характеристику зазначених видів наведено у табл. 1.

Таким чином, зовнішньоекономічна діяльність охоплює різні напрями взаємодії підприємства із закордонними партнерами, що забезпечує її багатогранність і значний вплив на господарську діяльність. Водночас важливо підкреслити, що ЗЕД не обмежується лише операціями з товарами чи капіталом.

Предметом бухгалтерського обліку є господарська діяльність підприємства у всьому її різноманітті – тобто майно, зобов'язання та господарські процеси, які відображаються у системі обліку з метою формування достовірної

інформації [1].

У контексті зовнішньоекономічної діяльності предмет обліку має свою специфіку, оскільки пов'язаний із міжнародними операціями, що потребують особливого підходу до їх відображення та контролю.

Таблиця 1 - Основні види зовнішньоекономічної діяльності та їх значення

Вид ЗЕД	Зміст	Значення / Роль
Експорт товарів і послуг	Продаж продукції та послуг за кордон	Додаткові доходи підприємства, вихід на нові ринки
Імпорт товарів і послуг	Закупівля продукції та послуг за кордоном	Задоволення внутрішнього попиту; отримання товарів/послуг, які не виробляються в країні або мають вищу якість
Інвестиційна діяльність (прямі та портфельні інвестиції)	Вкладення капіталу в еконо-міку іншої країни або залучення іноземних інвестицій	Розвиток підприємства, фінансування інновацій, технологічне оновлення виробництва
Спільна підприємницька діяльність	Співпраця з іноземними партнерами у створенні підприємств	Обмін досвідом, використання нових методів управління, доступ до інновацій

До предмета обліку у сфері ЗЕД відносяться:

1. Рух товарно-матеріальних цінностей, які експортуються або імпортуються.
2. Розрахунки з іноземними контрагентами у різних валютах.
3. Фінансові результати від міжнародних контрактів.
4. Зобов'язання за зовнішньоекономічними угодами, включаючи кредити, позики, інвестиції.
5. Витрати, пов'язані з митним оформленням, транспортуванням, страхуванням вантажів.

У процесі зовнішньоекономічної діяльності підприємства ці об'єкти обліку виступають конкретними складовими господарських операцій, що потребують точного відображення та постійного контролю. Для кращого розуміння і систематизації їх доцільно класифікувати за групами, виділяючи матеріальні, фінансові та правові об'єкти (табл. 2).

Як показано в табл. 2, об'єкти обліку зовнішньоекономічної діяльності охоплюють матеріальні, фінансові та правові складові, що дозволяє систематизувати всі операції підприємства з міжнародними партнерами.

Важливою характеристикою предмета обліку ЗЕД є його здатність відображати економічні процеси міжнародної діяльності у системі бухгалтерських рахунків та фінансової звітності. Це забезпечує контроль за ефективністю ЗЕД, своєчасне визначення фінансового результату та підготовку аналітичної інформації для управлінських рішень.

Бухгалтерський облік зовнішньоекономічної діяльності має специфічні особливості. Операції здійснюються в іноземній валюті, що потребує точного ведення валютного обліку та перерахунку курсів на дату операцій або балансу,

забезпечуючи достовірне відображення фінансового стану та визначення прибутку чи збитку.

Таблиця 2 - Основні об'єкти обліку зовнішньоекономічної діяльності

Група об'єктів обліку	Приклади об'єктів	Особливості обліку
Матеріальні об'єкти	Товари для експорту та імпорту; основні засоби; запаси сировини та комплектуючих; транспортні засоби, контейнери, тари	Облік ведеться у натуральних та вартісних показниках; контроль за рухом через митницю
Фінансові об'єкти	Валютні кошти на рахунках; розрахунки з нерезидентами; інвестиції в іноземні проекти; кредити, депозити	Включає валютні операції, курсові різниці та фінансові результати контрактів
Правові об'єкти	Контракти та угоди; ліцензії, патенти; митні декларації; страхові поліси	Забезпечує правову основу операцій та контроль за їх виконанням

Облік тісно пов'язаний із митним регулюванням та документальним супроводом контрактів, включаючи митні декларації, договори, ліцензії та страхові документи, що гарантує законність і прозорість процесів. Ведення обліку у ЗЕД передбачає застосування міжнародних стандартів фінансової звітності, що дозволяє порівнювати результати з міжнародними партнерами та дотримуватись світових вимог.

Крім того, ведення бухгалтерського обліку охоплює контроль витрат на транспортування, страхування, пакування, митні платежі та інші специфічні витрати, що сприяє оптимізації витрат та підвищенню ефективності діяльності підприємства.

Таким чином, предмет і об'єкт обліку ЗЕД забезпечують систематизацію інформації про рух товарів, фінансових ресурсів та правових зобов'язань. Вони дозволяють своєчасно визначати фінансові результати, оцінювати ефективність виконання контрактів, планувати подальші операції та готувати аналітичні дані для управлінських рішень.

Такий облік сприяє дотриманню валютного та митного законодавства, підвищує прозорість фінансової звітності і підтримує довіру партнерів та інвесторів, стаючи основою ефективного управління зовнішньоекономічною діяльністю, підвищення конкурентоспроможності підприємства та збереження фінансової стабільності.

Список використаних джерел:

1. Зовнішньоекономічна діяльність: облік, контроль та оподаткування : навч. посіб. / Л. В. Кононенко, О. А. Магопець, Г. Б. Назарова, В. В. Шалімов, Н. С. Шалімова ; за ред. Н. С. Шалімової. Кропивницький : ЦНТУ, 2023. 548 с. URL: <https://dspace.kntu.kr.ua/handle/123456789/13517>
2. Сухарева К. В., Бікулов Д. Т., Маркова С. В., Головань О. О., Олійник О. М., Маказан Є. В. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2025. 115 с. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/25652>

Наукове видання

«БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІЗ В УМОВАХ ІНСТИТУЦІЙНИХ ЗМІН»

Збірник матеріалів VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції

30 жовтня 2025 р.

м. Полтава

Відповідальна за випуск, головний редактор:

ЛЕГА ОЛЬГА, к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування

Комп'ютерна верстка:

ЛЕГА ОЛЬГА, УЛЬЗУТУЄВА АЛІНА, ШАБАТЬКО АННА

*Матеріали представлені в авторській редакції. Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, галузевої термінології, інших відомостей. Всі матеріали перевірено на оригінальність тексту на онлайн сервісах пошуку плагіату. До публікації приймалися тези, в яких відсоток авторського тексту становить не менше 65 %.

